

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛКИ ДИСТАНЦІЙНОГО ВИКЛАДАННЯ В ЦАРИНІ HUMANITIES В ЧАСИ ВІЙНИ

Івашина О. О.

*старший викладач кафедри культурології
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
м. Київ, Україна*

Часи ковіду та війни дають нам достатньо часу для осмислення переваг та недоліків дистанційного навчання. Саме ковід та війна значно пришвидшили процеси цифровізації освіти в українських вишах. І викладачі, і студенти мають достатньо досвіду для осмислення цієї події. Про це вже дуже багато чого написано, але інколи суб'єктивний досвід окремого викладача може суттєво відрізнятись від попередніх оцінок цієї ситуації. Тому, мабуть що, потрібно дивитися на цей навчальний процес з множини перспектив, що дасть більш щільну, насичену та достовірну картину нової цифрової реальності.

Водночас потрібно погодитись з вимогою системного підходу до вивчення цієї проблеми [4].

Відразу необхідно відмітити, що існує безумовна специфіка дистанційного навчання не тільки в залежності від вишу до вишу, а навіть між окремими факультетами, кафедрами та особними викладачами. Тому потрібно зазначити, що написаний нижче текст більше стосується царини гуманітарних наук.

Позитивні сторони цього процесу, здається, легко помітити.

Ні викладачі, ні студенти тепер не прив'язані до місця проведення аудиторних занять. Це робить їх потенційно мобільними і дійсно дає можливість брати участь в заняттях з будь-якого куточку світу, що, безумовно, часто створює більш плідні в освітньому плані, безпечні та комфортні умови життя для студентів та викладачів. Також, скажімо, не потрібно кожен день витрачати часто по кілька годин на дорогу до вишу та назад.

Час навчального спілкування обмежений віртуальними інструментами, що, здається, створює можливість більш продуктивного використання своїх робочих годин.

За віртуальної форми навчання під час самих занять стає набагато легше залучати необхідні відеоматеріали, давати покликання на них, що дає моментальний доступ до самих різноманітних онлайн-ресурсів та інші потрібні для освіти речі, та застосовувати різноманітні віртуальні інструменти, використання яких у фізичній аудиторії було б

набагато важчим, а то й просто неможливим. Це, безумовно, сприяє більш якісному проведенню навчальних годин.

Можливість для викладача за потреби під час заняття вимкнути на хвилику своє відео та аудіо, при цьому не перериваючи, скажімо, відповідь студентки, також допомагає економити час навчальних занять.

Засідання кафедри у віртуальному режимі – це безумовна перевага цифровізації управління навчальним процесом.

Дійсно, як неодноразово зазначалося, інколи провести консультацію зі студентами віртуально можна набагато швидше і легше, ніж в ситуації очного навчання.

Якщо форма контролю навчання, скажімо, усно-письмова, і основну частину роботи студент може зробити поза заняттями – це може, дійсно, зменшити стресову складову освітнього процесу.

Але й негативні моменти цього процесу теж, видається, легко кидаються у вічі.

Якщо назвати їх одним виразом, то це – катастрофа реальності [6]. Платформи для віртуального навчання – це своєрідні медіа кризи, їх розповсюдження в часи пандемії та війни тому підтвердження. Для нас онлайн-навчання вже стало чимось звичним та абсолютно реальним. Години викладання онлайн зараховуються нам як цілком реальні години. В якійсь мірі віртуальність продовжує руйнувати реальність – це катастрофа реальності. Ми маємо справу з існуванням двох окремих світів, які ми в значній мірі сприймаємо як один. При цьому віртуальна реальність інколи видається навіть більш переконливою, ніж фізична, тілесна реальність.

Це також і ситуація, коли ні викладач, ні студенти не мають доступу до живого фізичного невіртуального спілкування в аудиторний та позааудиторний час.

За умов дистанційного навчання ти не можеш охопити єдиним поглядом, скажімо, на семінарських заняттях, всю групу, що дає викладачу можливість моментального реагування на когнітивний стан групи: тобто, як-от, зробити паузу, перемкнути увагу аудиторії на щось інше і цим самим утримати увагу аудиторії. Подібні речі можливі і за дистанційного навчання, але в набагато меншій мірі.

Причини цього можуть бути різні.

Інтернет-з'єднання може трішечки гальмувати, і ви не будете встигати за визначенням стану віртуальної аудиторії.

Багато хто зі студенток чи студентів так і не вмикають своєї відеокамери чи з причин поганого зв'язку, чи просто з небажання цього робити, скільки б ви цього не просили. Ви не можете перетворюватися на поліцейського, який постійно примушує студентів та студенток

вмикати відеокамери, це, як на мене, просто суперечить духу Humanities.

Тому, де-факто, ви спілкуєтесь у віртуальному режимі тільки з найбільш активними щодо навчання студентами та студентками. Більша частина віртуальної аудиторії залишається пасивною, і ви навіть не певні, чи слухає вона вас. Тобто нерідко трапляється, коли студент підключається до заняття, але насправді займається якимись своїми справами за вимкнутою відеокамерою. Зрозуміло, що викладач не завжди здатний контролювати подібного роду речі, та це, власне, і не його справа. Але у фізичній аудиторії подібні речі трапляються набагато рідше.

Звісно, що це впливає на якість навчання.

Але навіть для тих, хто слухає викладача, проблема зосередження на тому, про що мовиться, стоїть більш гостро, ніж за очного навчання [5]. Викладач вже не може монотонно подавати якийсь матеріал чи розвивати якусь тему. Вміння постійно тримати увагу віртуальної аудиторії вимагає суттєво інших прийомів, ніж в аудиторії.

Крім того, часто студенти знаходяться в просторах, малоприсадатних для віртуального навчання: в них або занадто багато галасу, або їх просто відволікають від заняття.

Зрозуміло, що для самих студенток та студентів позааудиторне живе спілкування між собою у вишах часто є не менш, якщо не більш важливим моментом їх навчання. Особисті зв'язки та набуте товариство за часів живого навчання часто стає доволі значущими в подальшому житті. Дистанційне навчання позбавляє молодь, можливо, найважливішого досвіду в їх житті, і це не тільки досвід соціалізації, через фактичну ізоляцію студентів та студенток одне від одного.

З'явилася група студентів, які взагалі або майже не відвідують лекційні та семінарські заняття, а наприкінці курсу вимагають прийняти в них відпрацювання за пропущені семінари. Такого роду профанація освіти була майже відсутня в доцифрові часи. Це і є посиленням тих негативних тенденцій, які дослідниці називають орієнтацією радше не на знання, а на отримання диплому [3].

Не всі викладачі, особливо літнього віку, опанували віртуальні інструменти до тієї міри, коли б вони могли відчувати себе комфортно, працюючи з ними: деякі навіть звільняються з роботи, дехто відчуває постійний стрес, що не може не впливати на якість навчання.

До цього можуть додаватися чисто технічні проблеми: проблеми з інтернет-зв'язком, комп'ютери чи смартфони з недостатньою потужністю для якісної роботи, відключення світла і т.п.

Як на мене, існує певне нерозуміння навіть серед науковців, не тільки студентів, суттєвої різниці між віртуальним заняттям у реальному

часові та записом цього заняття. Відеозапис навчального заняття ніколи не може замінити чи компенсувати заняття в реальному часі. Багато значень та сенсів губляться, коли їх виривають з контексту реального часу, тому запис заняття може мати тільки факультативну значущість і то лише з необхідними коментарями викладача.

Деякі речі не змінюються: за теперішніх норм навантаження викладачів та кількості студентів у групі від МОН викладач як не міг так і не може виділити достатньо уваги кожному студенту чи студентці в групі. Звісно, це знижує якість навчання. Цілісний, якісний індивідуальний підхід все ще в більшій мірі залишається wishful thinking вищої освіти в Україні.

Мабуть, можна погодитись із тими дослідниками, які стверджують, що для дистанційного навчання необхідна сильна мотивація [2]. В ситуації очного навчання можливість підготовки до занять разом з колегами та колежанками – річ цілком звичайна і це, безумовно, полегшує сам процес навчання. За віртуального режиму навчання ситуація плідної навчальної колективності набагато менш ймовірна.

Дещо дивує віра окремих науковців у те, що саме “посилення функції контролінгу” та повноцінне застосування програмних засобів може забезпечити якісне дистанційне навчання [3, с. 73–74]. Ви можете зробити процес навчання ще більш формалізованим як за допомогою Microsoft Teams, так і з використанням платформи Zoom чи Google Meet, але це жодною мірою не компенсує очних аудиторних занять. Формалізація навчання через найбільш різноманітні види контролю та використання різних програмних засобів не підносить його автоматично на якісно новий рівень, особливо в царині Humanities.

Зовсім не впевнений, що в студентів за дистанційного навчання збільшилось вільного часу, як стверджують деякі дослідники [1, с. 405]. Для підтвердження цього потрібні як мінімум кваліфіковані соціологічні опитування та розвідки. Радше навпаки, вільного часу стало набагато менше в зв'язку з тим, що студенти, скажімо, суміщають навчання або з роботою, або з іншим навчанням.

Проблема ідентифікації студентів, як на мене, перебільшена та суттєво не впливає на навчальний процес.

Підсумок до вищезазначеного, здається, очевидний: у кризових ситуаціях, таких як пандемія та війна, онлайн-навчання є більш доречним та зручним з точки зору багатьох чинників; в мирний час переваги очного навчання як більш якісного виступають на перший план. Тобто для тих, кому насамперед важливі чинники безпеки та зручності, онлайн-навчання є найбільш бажаною формою. Для тих, хто віддає перевагу насамперед якісним характеристикам навчання, слід, на мій

погляд, поступатися цією зручністю заради перебування в аудиторії та постійного живого спілкування зі студентами та студентками.

Література:

1. Данильчук О. М., Мельник Д. В. Переваги та недоліки дистанційного навчання у ЗВО. *Scientific Collection «Interconf»: Challenges in Sciences of Nowadays* : Proceedings of the 7th International Scientific and Practical Conference (Washington, November 26–28, 2020). 2020. Vol. 3, № 36. P. 404–409. URL: <https://archive.interconf.center/index.php/conference-proceeding/issue/view/26-28.11.2020/62> (дата звернення: 26.05.2024).

2. Миронов Ю. Б., Миронова М. І. Переваги та недоліки дистанційного навчання. URL: <https://kerivnyk.info/perevahy-ta-nedoliky-dystantsijnoho-navchannya> (дата звернення: 28.05.2024).

3. Уфімцева О. Ю., Шапа Н. М. Переваги та недоліки дистанційного навчання в сучасних умовах. *Освіта в умовах війни: реалії, виклики та шляхи подолання*: матеріали II Форуму академічної спільноти (Дніпро, 20–24 червня 2022 р.). Дніпро : ПДАБА, 2022. С. 73–77. URL: <https://pgasa.dp.ua/wp-content/uploads/2022/09/Zbirnyk-materialiv-II-Forumu-akademichnoyi-spilnoty-OSVITA-V-UMOVAN-VIJNY.pdf> (дата звернення: 24.05.2024).

4. Целковський Г. А. Цифрова реальність як предмет гуманітарних студій. *Ідентичність в умовах цифровізації сучасної культури* : лекція 31 травня 2024 в межах всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації. Український державний університет імені Михайла Драгоманова та Центр українсько-європейського наукового співробітництва. URL: <https://youtu.be/z6MG01Ug8tc?feature=shared> (дата звернення: 31.05.2024).

5. José Quimí J.A. Face to Face vs Online Learning Advantages and Disadvantages: maestría en pedagogía: 18.02.22. Santa Elena, Ecuador, 2022. 27 p. URL: <https://repositorio.upse.edu.ec/bitstream/46000/6928/4/UPSE-MPI-2022-0027.pdf> (дата звернення: 28.05.2024).

6. Wilson L. Cyberwar, God And Television: Interview With Paul Virilio. *CTheory*. 1994. Vol. 17, № 3. P. 1–7. URL: <https://journals.uvic.ca/index.php/ctheory/article/view/14355/5131> (дата звернення: 26.05.2024).